

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Дугієнко Н.О.

**ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙ
ЧЕРЕЗ ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ**

**Методичні рекомендації до практичних занять
для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(ступеня доктора філософії) спеціальності 051 Економіка освітньо-наукової
програми «Економіка»**

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол №12 від 12.05.2022

Запоріжжя
2022

УДК: 339.92:005.591.61(075.8)
Д802

Дугієнко Н. О. Диверсифікація інвестицій через діяльність міжнародних компаній : методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (ступеня доктора філософії) спеціальності 051 Економіка освітньо-наукової програми «Економіка». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2022. 50 с.

Методичні рекомендації містять плани практичних занять, поради до вивчення питань кожної теми курсу, основні терміни та поняття, контрольні запитання, одноваріантні запитання, тестові завдання для самоконтролю, практичні завдання, термінологічний словник, список рекомендованої літератури.

Видання сприятиме засвоєнню системи знань та набуттю вмінь із концептуальних засад, принципів, методів аналізу економічних процесів. Для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка»

».

Рецензент

Ю.О. Огренич, доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Відповідальний за випуск

Д.І. Бабміндра, д-р економ наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки міжнародного туризму

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Змістовий модуль 1. Інвестиційна діяльність: сутність, суб'єкти та об'єкти.....	5
Тема 1. Теоретичні засади інвестиційної діяльності.....	5
Тема 2. ТНК як суб'єкти міжнародної інвестиційної діяльності.....	11
Змістовий модуль 2 Диверсифікація міжнародних інвестиційних стратегій.....	17
Тема 3. Інвестиційні ризики.....	17
Тема 4. Міжнародні інвестиційні стратегії транснаціональних корпорацій.....	22
Змістовий модуль 3 Аналіз і оцінювання міжнародних інвестиційних проектів.....	29
Тема 5. Аналіз і оцінювання міжнародних інвестиційних проектів....	29
Змістовий модуль 4. Інвестиційні процеси ТНК в Україні.....	34
Тема 6. Іноземні інвестиції в економічному розвитку України та її регіонів.....	34
Термінологічний словник.....	39
Рекомендована література	46

ВСТУП

Курс «Диверсифікація інвестицій через діяльність міжнародних компаній» є вибірковою дисципліною для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка». Він дає можливість дізнатись про необхідність, суть, функції та роль міжнародної інвестиційної діяльності, особливості інвестиційних стратегій міжнародних компаній у глобальному середовищі, дає інструментарій прийняття різних рішень, характеризує напрями руху для досягнення мети.

Метою навчальної дисципліни є забезпечення здобувачів третього рівня вищої освіти необхідними теоретичними знаннями та методичним інструментарієм щодо: процесів диверсифікації інвестицій через діяльність міжнародних компаній, процесів міжнародної інвестиційної діяльності, особливостей інвестиційних стратегій у глобальному середовищі; місця транснаціональних компаній у системі міжнародної інвестиційної діяльності; змісту стратегій і форм організації операцій транснаціональних корпорацій; сутності світових фінансових потоків; засад регулювання міжнародної інвестиційної діяльності; особливостей реалізації міжнародної інвестиційної діяльності в Україні.

Основними завданнями навчального курсу «Диверсифікація інвестицій через діяльність міжнародних компаній» є: ознайомити аспірантів з особливостями диверсифікації інвестицій через діяльність міжнародних компаній, з особливостями аналізу міжнародних інвестиційних стратегій транснаціональних корпорацій, методами оцінки інвестиційної привабливості країни, регіону, галузі та підприємства; оцінки пріоритетності і ефективності інвестиційних програм.

Практичні заняття з курсу «Диверсифікація інвестицій через діяльність міжнародних компаній» передбачають роботу здобувачів над лекційним матеріалом, ситуаційними вправами, вивчення основної та додаткової літератури, підготовку доповідей із подальшим їх публічним обговоренням, виконання тестових завдань.

Навчально-методичне видання покликане допомогти здобувачам систематизувати теоретичні знання та набути практичних навичок з основних тем дисципліни «Диверсифікація інвестицій через діяльність міжнародних компаній» у ході аудиторних занять, а також при самостійному вивченні базових методів пізнання та аналізу міжнародних економічних процесів, що сприятиме формуванню вміння приймати обґрунтовані рішення щодо економічних проблем, пов'язаних з їх майбутньою професійною діяльністю.

Змістовий модуль 1. Інвестиційна діяльність: сутність, суб'єкти та об'єкти

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Мета: формування уявлення щодо сутності та класифікації іноземних інвестицій; з'ясування сутності міжнародної інвестиційної діяльності, характеристика суб'єктів та об'єктів інвестиційної діяльності; визначення мотивації партнерів з інвестиційної діяльності.

План

1. Економічна сутність та класифікація іноземних інвестицій
2. Сутність міжнародної інвестиційної діяльності, характеристика суб'єктів та об'єктів інвестиційної діяльності.
3. Мотивація партнерів з інвестиційної діяльності.

Основні терміни і поняття

Інвестиційна діяльність, іноземне інвестування, прями інвестиції, портфельні інвестиції, міжнародна інвестиційна діяльність.

Методичні рекомендації

Перше питання передбачає засвоєння економічної сутності та класифікації іноземних інвестицій. Будь-яке вкладення фінансових коштів для збільшення капіталу, яке пов'язане з ризиком, має назву інвестування. Інвестування поділяється на внутрішнє, зовнішнє та іноземне. У свою чергу *іноземне інвестування* – це інвестиційна стратегія, яка передбачає залучення світових глобальних інвестицій як складової інвестиційного портфеля. Варто акцентувати увагу на тому, що інвестиції поєднують у собі всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, у сферу бізнесу з метою отримати прибуток або досягти соціального ефекту. Доцільно розглянути думки вчених різних шкіл та напрямків відносно категорії «інвестиції». Також необхідно навести класифікацію інвестицій за різними ознаками, детально зупинившись на класифікації іноземних інвестицій.

Розкриття другого питання вимагає від здобувача звернути увагу на те, що інвестиційна діяльність стає міжнародною, коли вона пов'язана з перетином інвестиціями митного кордону. Міжнародна інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій суб'єктів по вкладенню інвестицій за рубіж та іноземних інвестицій. Вона перерозподіляє у просторі і часі ресурси між окремими суб'єктами й об'єктами різних країн. Варто розкрити два напрями здійснення міжнародної інвестиційної діяльності: вивезення капіталу та залучення іноземних інвестицій. Доцільно розкрити роль іноземних інвестицій в економічному розвитку будь-якої країни незалежно від рівня її економічного розвитку.

Для засвоєння *третього питання* здобувач має проаналізувати дослідження та публікації з питань інтернаціоналізації підприємств, які дають теоретичні пояснення щодо цілей та мотивів транснаціональних компаній, що здійснюють прямі іноземні інвестиції. Виходячи з мотивації для міжнародної експансії компанії, доцільно розкрити сутність чотирьох типів прямих іноземних інвестицій: у пошуку ресурсів (скорочення витрат та отримання доступу до сировини); у пошуку ринків (з метою збільшення продажу на закордонних ринках); у пошуку прибутковості (використання конкурентних переваг приймаючої країни, в якій дешевше виробляти продукцію для експорту у країну походження ПП, коли цільовими ринками є закордонні); ПП у пошуку стратегічних активів / можливостей. У процесах формування мотиваційних чинників залучення іноземних інвестицій не варто забувати про забезпечення надійних і безпечних умов для інвесторів.

Контрольні запитання

1. Розкрийте економічну сутність інвестицій.
2. Дайте визначення понять «прямі інвестиції» і «портфельні інвестиції».
3. Охарактеризуйте мотиви втечі капіталу.
4. Дайте визначення поняття «міжнародна інвестиційна діяльність».
5. Назвіть критерії класифікації іноземних інвестицій.
6. Охарактеризуйте суб'єкти та об'єкти інвестиційної діяльності.
7. Назвіть і поясніть напрями дослідження інвестиційної безпеки.

Одноваріантні запитання («Так» чи «Ні»)

1. Іноземне інвестування – це інвестиційна стратегія, яка передбачає залучення світових глобальних інвестицій як складової інвестиційного портфеля.
2. Потоки іноземного капіталу не пов'язані з діяльністю транснаціональних корпорацій.
3. У світовій практиці розрізняють дві форми прямих іноземних інвестицій: злиття та поглинання; інвестиції у створення нових підприємств.
4. Правовий статус держави у регулюванні інвестиційної діяльності покликаний вирішувати такі проблеми: утворення монополій; регулювання економічної активності; баланс у розвитку секторів економіки.
5. Рух іноземного капіталу в формі прямих і портфельних інвестицій є ознакою глобальних фінансів.

Тестові завдання для самоконтролю

1. Закордонні інвестиції, величиною у понад як 10 відсотків статутного капіталу, це:
 - а) портфельні інвестиції;
 - б) прямі іноземні інвестиції;
 - в) автаркія;

- г) протекціонізм.
2. Портфельні інвестиції, які за обсягом перевищують 50% акцій, можна назвати:
- а) портфельні інвестиції;
 - б) прямі іноземні інвестиції;
 - в) автаркія;
 - г) протекціонізм.
3. Портфельні інвестиції це:
- а) закордонні інвестиції, величиною у понад як 10 відсотків статутного капіталу
 - б) інвестиції, які обсягом перевищують 50% акцій;
 - в) закордонні інвестиції, величиною менше як 10 відсотків статутного капіталу;
 - г) господарські операції, які передбачають придбання цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку.
4. Одним із видів транснаціоналізації підприємницької діяльності є:
- а) автаркія;
 - б) протекціонізм;
 - в) демпінг;
 - г) франчайзинг.
5. ТНК в процесі транснаціоналізації:
- а) виконують ключову роль;
 - б) не приймають участь;
 - в) приймають участь лише частково;
 - г) приймають участь лише з підтримкою міжнародних організацій.
6. Витрати на створення, розширення, реконструкцію основного капіталу і на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу – це:
- а) інвестиції;
 - б) інвестиційні знижки;
 - в) прискорена амортизація;
 - г) кредит.
7. Класифікація іноземних інвестицій на прямі та портфельні здійснюється за:
- а) ступенем контролю;
 - б) геополітичною спрямованістю;
 - в) метою інвестування;
 - г) джерелом вкладення.
8. Класифікація іноземних інвестицій на первинні та реінвестиції здійснюється за:
- а) ступенем контролю;
 - б) геополітичною спрямованістю;
 - в) метою інвестування;
 - г) джерелом вкладення.
9. Класифікація іноземних інвестицій на явні та приховані здійснюється за:
- а) ступенем контролю;

- б) геополітичною спрямованістю;
- в) метою інвестування;
- г) правильної відповіді немає.

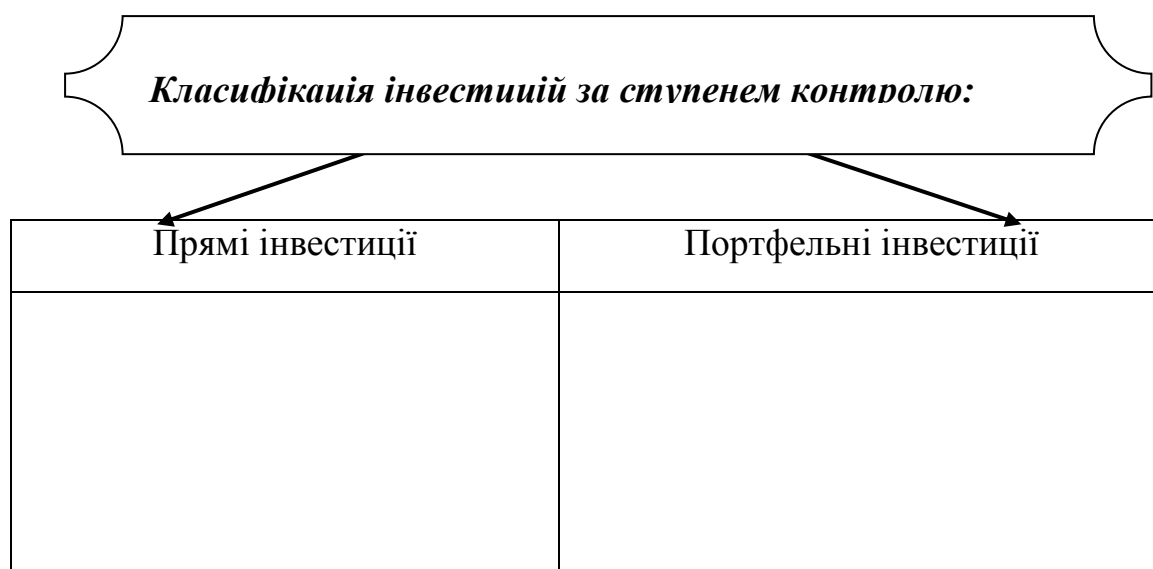
10. Міграція капіталу між країнами, включаючи експорт, імпорт капіталу та його функціонування закордоном – це:

- а) світовий рух капіталу;
- б) іноземні інвестиції;
- в) портфельні інвестиції;
- г) правильної відповіді немає.

Практичні завдання

Завдання 1. Охарактеризуйте прямі та портфельні інвестиції.

Завдання 2. Заповніть таблицю

Таблиця – Вплив іноземних інвестицій на економіку країн-резидентів і країн-реципієнтів

<i>Країна-резидент (експортер)</i>		<i>Країна-реципієнт (імпортер)</i>	
<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>	<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>

Завдання 3. Визначте мотиви, що зумовлюють процеси злиття та поглинання компаній. Заповніть таблицю.

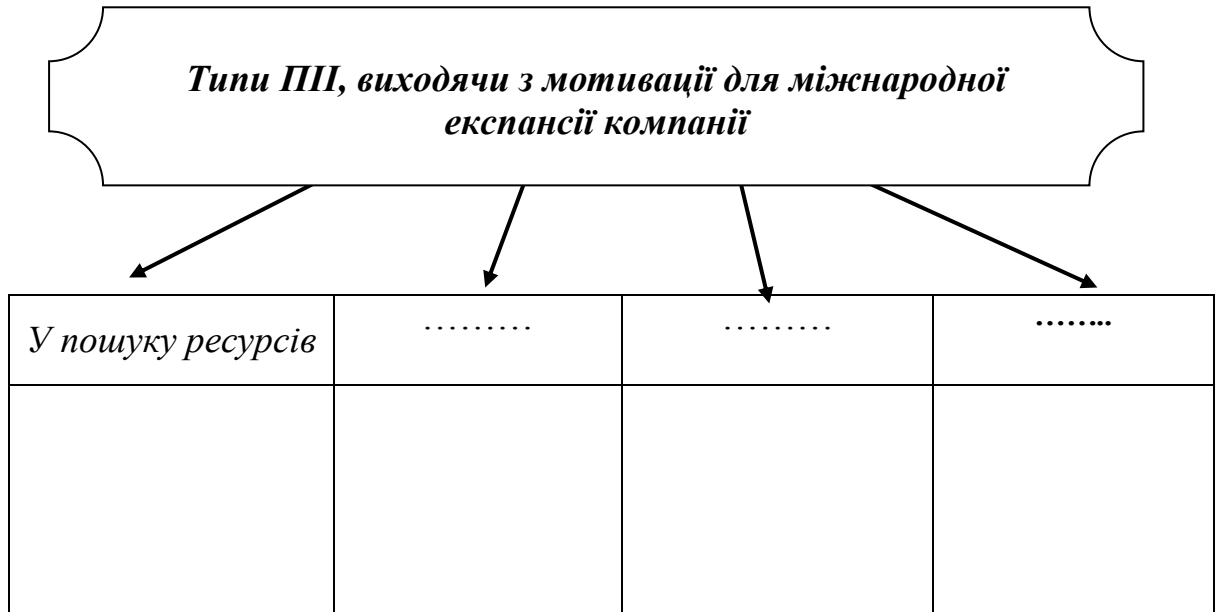
Таблиця – Мотиви злиття та поглинання компаній

Мотив	Процедура	
	Злиття	Поглинання
Економія від масштабу		
Операційна економія		
Заміщення неефективного менеджменту		
Доступ до додаткових ресурсів		
Диверсифікація		
Податкові пільги		
Залучення додаткового боргу		
Інтереси менеджменту		
Інтереси акціонерів		
Купівля недооцінених ринком активів		
Вкладення тимчасово вільних коштів		
Набуття монопольної влади		
Зміцнення ринкових позицій/експансія		
Набуття стратегічних переваг		
Усунення конкурентів		

Завдання 4.

За даними сайту Світового банку (<http://data.worldbank.org/indicator/BX.PEF.TOTL.CD.WD/countries>) визначте лідерів серед країн нетто-інвесторів та нетто реципієнтів. Які, на вашу думку, фактори визначають належність країни до тієї чи іншої групи? Чи можна стверджувати, що розвинені країни, як правило, є країнами неттоінвесторами, а країни, що розвиваються, є країнами нетто-реципієнтами?

Завдання 5. Охарактеризуйте типи ПП, виходячи з мотивації для міжнародної експансії компанії.

Тема 2. ТНК ЯК СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Мета: з'ясувати причини і рушійні сили глобалізації світової економіки; засвоїти критерії належності корпорації до ТНК; зрозуміти роль міжнародних компаній в процесі глобалізації; визначити місце транснаціональних компаній у процесах глобального руху капіталів.

План

1. Глобалізація світової економіки. Причини і рушійні сили глобалізації світової економіки
2. Міжнародні компанії та їх роль в процесі глобалізації. Критерії належності корпорації до ТНК
3. Транснаціональні компанії у процесах глобального руху капіталів

Основні терміни і поняття

Глобалізація, транснаціоналізація, інтернаціоналізація, супратериторіальність, економічними, технологічними, політичними і культурними чинниками глобалізації, передумови глобалізації, транснаціональна корпорація, інтернаціональні корпорації, багатонаціональні (мультинаціональні) корпорації.

Методичні рекомендації

У першому питанні необхідно розкрити причини і рушійні сили глобалізації світової економіки. Для повного розкриття даного питання варто проаналізувати тлумачення глобалізації, які є абсолютно суперечливими та взаємовиключними, що пов'язується з відсутністю єдиного розуміння сутності глобалізації та її викликів національними спільнотами, їх сподівань щодо неї, а також і прогнозування наслідків, до яких вона призведе. Також варто розглянути чинники розвитку глобалізації та її еволюцію (інтернаціоналізація, транснаціоналізація, супратериторіальність). Доцільно зазначити, що тенденції глобалізації економіки визначаються різними чинниками: економічними, технологічними, політичними і культурними. З'ясувавши сутність глобалізації, розкривши її періодизацію та окресливши умови, необхідно перейти до класифікації глобалізаційних чинників впливу на національну економіку (чинники науково-інформаційного, економічного, інституційного, політичного, соціального, культурного характеру та навколишнього середовища). Варто звернути увагу на те, що один і той самий чинник може мати одночасно і позитивний, і негативний вплив на розвиток національної економіки.

Для засвоєння другого питання студент має звернути увагу на те, що транснаціональні корпорації (ТНК) в даний час є провідними суб'єктами міжнародної господарської діяльності. Вони перетворили світову економіку в міжнародне виробництво, забезпечили розвиток НТП у всіх його напрямках:

технічного рівня і якості продукції; ефективності виробництва; вдосконалення форм менеджменту, управління підприємствами. Необхідно пояснити, під впливом яких чинників виникли ТНК та які критерії належності корпорації до ТНК. Проаналізувавши критеріальні ознаки, варто розглянути види ТНК (інтернаціональні, багатанаціональні (мультинаціональні) й глобальні корпорації). Для повного розкриття питання варто розкрити організаційну побудову міжнародних компаній (головна компанія; підконтрольні філії; конкретні підприємства).

Третє питання практичного заняття вимагає від здобувача чіткого розуміння того, що внесок транснаціональних корпорацій у світовий бізнес багатозначний. ТНК мають вплив як на країни базування, так і на приймаючі країни. Більшість країн, що приймають на своїй території філії ТНК, схвалюють їх діяльність і навіть конкурують між собою, так як це забезпечує приплив ПІІ, утворення додаткових робочих місць, посилення внутрішньої торгівлі, впровадження інновацій, випуск нових видів продукції. Варто акцентувати увагу на тому, що ТНК чинять тиск на політику приймаючих держав, втручаються в їх внутрішні справи, підкупають місцевих чиновників в інтересах отримання вигідних замовлень, податкових та пільг. Нерідко ТНК, маючи в своєму розпорядженні свої філії за кордоном, намагаються витіснити з ринку національних виробників аналогічного продукту з метою завоювання монопольних позицій і, як згодом з'ясувалося монопольних цін. Важливо з'ясувати наслідки розширення діяльності ТНК для країни базування та для приймаючої країни.

Контрольні питання

1. Розкрийте причини і рушійні сили глобалізації світової економіки
2. Охарактеризуйте ознаки, що притаманні процесу глобалізації.
3. Проаналізуйте глобалізаційні чинники, що впливають на розвиток національної економіки та показники їх оцінки.
4. Назвіть критерії належності корпорації до ТНК.
5. Визначте структурні елементи міжнародних компаній.
6. Поясніть, у чому полягають функції материнської компанії.

Одноваріантні запитання («Так» чи «Ні»)

1. Процеси глобалізації не ведуть до виникнення економічної взаємозалежності держав.
2. Через глобалізацію країни світу розвиваються більш рівномірно.
3. Сьогодні ТНК активно впливають на політику окремих держав, економіку, фінансову, екологічну, науково-технічну сфери
4. Дочірні компанії можуть володіти контрольними пакетами акцій тільки своєї компанії.
5. Органи вищого рівня управління знаходяться в штаб-квартирі міжнародної компанії, а середнього та низового – розосереджені по всьому світу.

Тестові завдання для самоконтролю

1. Глобалізація економіки пов'язана з:
 - а) формуванням сукупності взаємопов'язаних та взаємозалежних економік;
 - б) становленням цілісного всесвітнього господарського організму;
 - в) зменшенням економічної залежності країн та регіонів;
 - г) формуванням міжнародної валютної системи.
2. Що не відноситься до причин глобалізаційних процесів?
 - а) процес інтернаціоналізації;
 - б) результативний прогрес;
 - в) науково-технічний прогрес;
 - г) загострення проблем, що є загальними для всіх людей і країн світу.
3. Багатонаціональні корпорації – це:
 - а) міжнародні корпорації, які об'єднують національні компанії ряду держав на виробничій і науково-технічній основі;
 - б) національні монополії із зарубіжними активами, виробнича і торговельно-збутова діяльність яких виходить за рамки однієї держави;
 - в) форма співпраці між юридично та фінансово незалежними сторонами (компаніями та/або фізичними особами), в рамках якої одна сторона, що володіє успішним бізнесом, відомою торговою маркою, ноу-хау, комерційними таємницями, репутацією та іншими нематеріальними активами, дозволяє іншій стороні користуватися цією системою на певних умовах;
 - г) такий тип побудови ринку, на якому продукцію пропонує один продавець.
4. Транснаціональні корпорації – це:
 - а) міжнародні корпорації, які об'єднують національні компанії ряду держав на виробничій і науково-технічній основі;
 - б) національні монополії із зарубіжними активами, виробнича і торговельно-збутова діяльність яких виходить за рамки однієї держави;
 - в) форма співпраці між юридично та фінансово незалежними сторонами (компаніями та/або фізичними особами), в рамках якої одна сторона, що володіє успішним бізнесом, відомою торговою маркою, ноу-хау, комерційними таємницями, репутацією та іншими нематеріальними активами, дозволяє іншій стороні користуватися цією системою на певних умовах;
 - г) такий тип побудови ринку, на якому продукцію пропонує один продавець.
5. Головними критеріями належності тієї чи іншої корпорації до ТНК є:
 - а) структурний критерій;
 - б) критерій результативності;
 - в) критерій поведінки;
 - г) всі відповіді правильні.
6. Сфера компетенції материнської холдингової компанії полягає у:

- а) здійсненні операційної діяльності у рамках реалізації стратегії ТНК;
 - б) розробці стратегії ТНК; вирішенні стратегічних завдань, у т.ч. НДДКР;
 - в) виробничо-збутовій діяльності;
 - г) реалізації стратегії ТНК.
7. До функцій материнської компанії не відносять:
- а) вироблення бізнес-стратегій;
 - б) керівництво технічною політикою;
 - в) координація діяльності усіх підрозділів;
 - г) виробнича діяльність.
8. Рада директорів зазвичай не виконує функцій щодо:
- а) розробки генеральної стратегії розвитку компанії;
 - б) надання рекомендацій щодо стратегічних напрямків розвитку компанії;
 - в) проведення єдиної технічної, кадрової та соціальної політики;
 - г) вироблення фінансової політики компанії та затвердження поточних бюджетів.
9. Прийнято виділяти три основні рівні управління компаніями:
- а) адміністративний, оперативний, змішаний;
 - б) вертикальний, горизонтальний, змішаний;
 - в) вищий, середній і низовий;
 - г) всі відповіді вірні.
10. Материнська компанія володіє всім або контрольним пакетом акцій своїх підрозділів, що дає їй право здійснювати контроль за їх діяльністю. Ступінь підпорядкованості та контролю не буде залежати від:
- а) прибутковості підрозділів;
 - б) від розміру компанії;
 - в) розміру акціонерного капіталу в підрозділах;
 - г) форми зв'язків між материнською компанією і підпорядкованими їй фірмами.

Практичні завдання

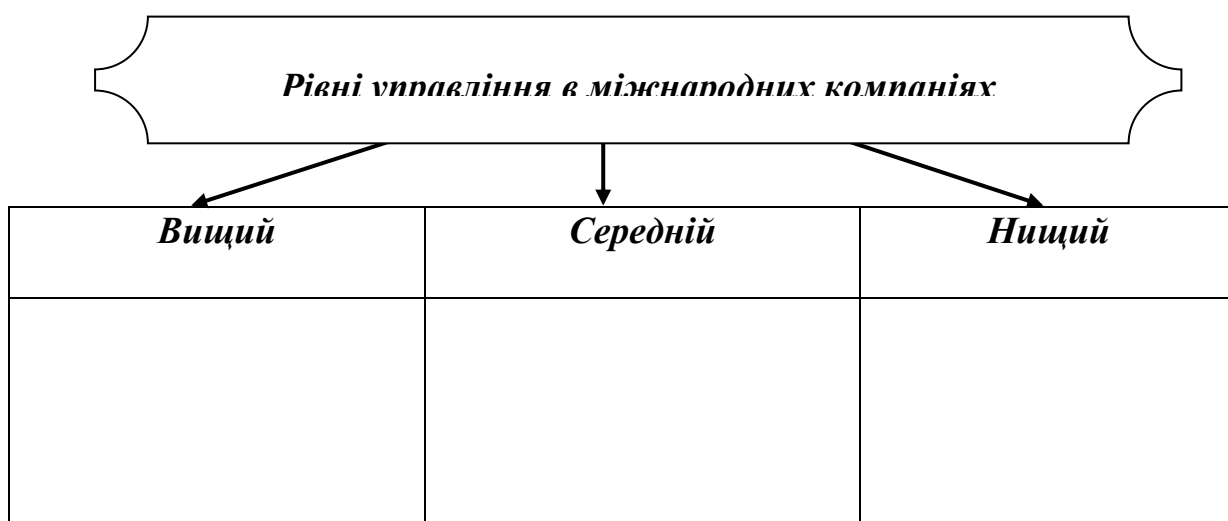
Завдання 1. З'ясуйте переваги та недоліки глобалізації світової економіки.

Глобалізація світової економіки	
<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>

Завдання 2. Приведіть у відповідність до змістових ознак класифікацію глобалізаційних чинників, що впливають на розвиток національної економіки

	Змістові ознаки		Глобалізаційні чинники
1	Економічні	А	втеча мізків; міжнародна міграція; зростання комунікації
2	Соціальні	Б	політична інтеграція; регіоналізація; участь у міжнародних організаціях та об'єднаннях
3	Науково-інформаційні	В	гомогенізація потреб, смаків; вестирналізація
4	Культурні	Г	викиди забруднюючих речовин; перехід до зеленої економіки
5	Політичні	Д	лібералізація; рівень конкуренто-спроможності країни
6	Інституціональні	Е	інтернаціоналізація; транснаціоналізація; економічна інтеграція; стан зовнішнього боргу
7	Навколишнього середовища	Є	інформатизація; комп'ютеризації

Завдання 3. Охарактеризуйте рівні управління в міжнародних компаніях.

Завдання 4. Приведіть у відповідність терміни та їх визначення.

Структурні елементи міжнародних компаній		Зміст	
1.	Материнська компанія	А	Підрозділ компанії повністю залежний від головного центру і немає ні господарської, ні юридичної самостійності
2.	Дочірня компанія	Б	Компанія створена двома і більше учасниками для спільної діяльності
3.	Філія	В	Головний центр, що контролює діяльність усіх підрозділів міжнародної компанії
4.	Спільне підприємство	Г	Юридично і господарсько самостійний підрозділ фірми, що підпорядковується головному центру у фінансовому відношенні

Завдання 5. Охарактеризуйте переваги міжнародних корпорацій над національними.

Міжнародна корпорація – це корпорація, яка здійснює прямі міжнародні інвестиції з країни свого базування в інші країни.

Переваги міжнародних корпорацій над національними

- Мають у своєму розпорядженні природні і людські ресурси, а також науково-технічний потенціал інших країн
-
-
-

Змістовий модуль 2

Диверсифікація міжнародних інвестиційних стратегій

ТЕМА 3. ІНВЕСТИЦІЙНІ РИЗИКИ.

Мета: зрозуміти сутність економічного ризику; засвоїти класифікацію інвестиційних ризиків; вивчити методи визначення інвестиційних ризиків; з'ясувати шляхи зниження інвестиційних ризиків.

План

1. Сутність інвестиційного ризику і його види. Класифікація інвестиційних ризиків.
2. Методи визначення інвестиційних ризиків. Шляхи зниження інвестиційних ризиків.

Основні терміни і поняття

Інвестиційний ризик, об'єкт ризику, суб'єкт ризику, джерело ризику, причини, що викликають ризик, якісний аналіз ризику, кількісна оцінка ризику.

Методичні рекомендації

У першому питанні необхідно розкрити сутність інвестиційного ризику і його види. Варто пояснити, що інвестиційна діяльність як різновид господарської діяльності орієнтується, в першу чергу, на довготривалий період реалізації початкових вкладень, оскільки передбачає забезпечення процесів розширеного відтворення та повинна компенсувати інвестору не тільки суму вкладень, а й забезпечити отримання вигід від фінансування ним «подальшого розвитку об'єкту». Разом з тим, зовнішнє оточення характеризується не лише сукупністю факторів, але й певними характеристиками. Причиною появи ризику є невизначеність та відсутність повної вичерпної інформації, яка зумовлює неможливість адекватного прогнозу економічного явища. Причиною ризику є також конфліктність ситуації. Тож ризик виникає в тому разі, коли необхідно прийняти рішення із кількох альтернативних варіантів, а це зумовлює невпевненість у тому, який саме прийнятий варіант призведе до найкращого результату. Далі потрібно з'ясувати сутність основних елементів ризику (об'єкт ризику, суб'єкт ризику, джерело ризику). Для повноти розкриття питання необхідно пояснити внутрішні і зовнішні причини, що зумовлюють економічний ризик. Також доцільно охарактеризувати види інвестиційних ризиків за основними ознаками: за сферами прояву (економічний, політичний, соціальний, екологічний); за формами інвестування (реального інвестування, фінансового інвестування); за джерелами виникнення (систематичний, несистематичний).

Друге питання практичного заняття вимагає від здобувача чіткого розуміння того, що ризик означає непевність і нестабільність, майбутні грошові потоки проекту можуть несподівано впасти або вирости, ринкова ставка

дисконту може піднятися або впасти. Тож для оцінки доцільності інвестицій в умовах ризику виділяється група методів пов'язана з урахуванням при оцінці ефективності проекту індивідуальних ризиків кожного з них. Варто розкрити особливості якісного аналізу, як виявлення джерел, причин, факторів ризиків, встановлення потенційних зон ризиків, його видів. Також порібно усвідомити, що кількісну оцінку ризику проводять на основі теоретико-ймовірнісних та статистичних розрахунків, при прийнятті рішення слід враховувати ймовірність послідовного виконання кількох обставин (подій) і визначити при цьому абсолютну величину збитку (втрат). На завершення питання доцільно проаналізувати шляхи зниження інвестиційних ризиків.

Контрольні питання

1. Дайте визначення поняття «інвестиційний ризик».
2. Охарактеризуйте основні елементи ризику.
3. Назвіть потенційні джерела внутрішнього ризику.
4. Охарактеризуйте зовнішні причини, що викликають ризик.
5. Наведіть основні ознаки, за якими класифікують інвестиційні ризики.
6. Поясніть інструменти якісного аналізу ризику.
7. Назвіть величини, за якими визначають ступінь допустимого ризику.

Одноваріантні запитання («Так» чи «Ні»)

1. Джерело ризику – фактори, які зумовлюють невизначеність результатів або їх конфліктність.
2. Суб'єктивність ризику зумовлена дією реальних людей із властивими їм досвідом, інтересами, психологією, морально-етичними нормами поведінки.
3. Ризик поділяють на виробничий, фінансовий, інвестиційний, ринковий, портфельний.
4. Кількісний аналіз ризику включає аспект, пов'язаний з необхідністю порівняння очікуваних позитивних результатів з можливими соціальними наслідками (теперішніми і в майбутньому).
5. Кількісну оцінку ризику проводять на основі теоретико-ймовірнісних та статистичних розрахунків.

Тестові завдання для самоконтролю

1. Економічна система, умови функціонування якої наперед є зовсім невідомі, це:
 - а) об'єкт ризику;
 - б) суб'єкт ризику;
 - в) джерело ризику;
 - г) фактори ризику.
2. Індивід чи колектив, які зацікавлені в управлінні об'єктом ризику:
 - а) об'єкт ризику;

- б) суб'єкт ризику;
 - в) джерело ризику;
 - г) фактори ризику.
3. Фактори, які зумовлюють невизначеність результатів або їх конфліктність:
- а) об'єкт ризику;
 - б) суб'єкт ризику;
 - в) джерело ризику;
 - г) масштаби ризику.
4. За формами інвестування прийнято розрізняти такі види інвестиційних ризиків:
- а) реального інвестування, фінансового інвестування;
 - б) систематичний (або ринковий), несистематичний;
 - в) економічний, політичний;
 - в) соціальний, екологічний.
5. За сферами прояву виділяють такі види інвестиційних ризиків:
- а) реального інвестування, фінансового інвестування;
 - б) систематичний (або ринковий), несистематичний;
 - в) економічний, політичний;
 - в) соціальний, екологічний.
6. За джерелами виникнення виділяють такі види інвестиційних ризиків:
- а) реального інвестування, фінансового інвестування;
 - б) систематичний (або ринковий), несистематичний;
 - в) економічний, політичний;
 - в) соціальний, екологічний.
7. Економічний ризик зумовлений причинами:
- а) процеси, пов'язані з економікою, є недетермінованими;
 - б) неповнота економічної інформації;
 - в) асиметрія інформації;
 - г) всі відповіді правильні.
8. Класифікація ризику на локальний, глобальний здійснюється за:
- а) масштабами;
 - б) мірою насиченості;
 - в) моментом прийняття рішень стосовно ризику;
 - г) ситуацією.
9. Класифікація ризику на випереджуючий, своєчасний, запізнений здійснюється за:
- а) масштабами;
 - б) мірою насиченості;
 - в) моментом прийняття рішень стосовно ризику;
 - г) ситуацією.
10. Класифікація ризику в умовах невизначеності та в умовах конфлікту здійснюється за:
- а) масштабами;
 - б) мірою насиченості;

- в) моментом прийняття рішень стосовно ризику;
- г) ситуацією.

Практичні завдання

Завдання 1. Охарактеризуйте методи визначення інвестиційних ризиків.

Завдання 2. Визначте внутрішні та зовнішні причини, що викликають ризик. Заповніть таблицю.

Таблиця – Причини ризику

	Фактори	
	Зовнішні	Внутрішні
загальний стан економіки країни,		
ситуація на фінансовому ринку,		
поведінка партнерів проекту,		
передусім підприємств постачальників і споживачів,		
ситуація та фінансовому ринку,		
взаємодія з органами влади, місцевим населенням		
недостатній досвід менеджерів;		
фахова необізнаність персоналу;		
недобросовісність менеджерів;		
низький рівень маркетингу;		
недостатня гнучкість проекту;		
відтік комерційно важливої інформації;		
технологічна недисциплінованість;		
невмотивованість персоналу;		
недоліки фінансового планування;		
поганий догляд за обладнанням		

Завдання 3. Визначте інвестиційні ризики, пов'язані з країнами розміщення. Заповніть таблицю.

Таблиця – Інвестиційні ризики, пов'язані з країнами розміщення

Ризик	Характеристика
Політичні	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Різні види виникаючих адміністративних обмежень інвестиційної діяльності, пов'язаних із зміною політичного курсу, що здійснює держава; неможливість здійснення господарської діяльності внаслідок військових дій, революції, загострення внутрішньополітичної ситуації в країні, націоналізації, введення ембарго та ін.; ➤ Введення відстрочки (мораторію) на зовнішні платежі на невизначений період в результаті виникнення надзвичайних ситуацій (страйк, війна тощо); ➤ Заборона або обмеження конвертації національної валюти у валюту платежів
Економічні	
Правові	
Соціальні	
Транспортні	
Екологічні	
Криміногенні	

ТЕМА 4. МІЖНАРОДНІ ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ.

Мета: з'ясувати сутність міжнародних інвестиційних стратегій транснаціональних корпорацій; ознайомитись із класифікацією міжнародних інвестиційних стратегій на основі співвідношення мотивів та ризиків діяльності ТНК на міжнародних ринках; розглянути варіанти імплементації міжнародних інвестиційних стратегій відповідно до ринкової ситуації.

План

1. Сутність та цілі інвестиційної стратегії.
2. Класифікація міжнародних інвестиційних стратегій на основі співвідношення мотивів та ризиків діяльності ТНК на міжнародних ринках.
3. Варіанти імплементації міжнародних інвестиційних стратегій відповідно до ринкової ситуації.

Основні терміни і поняття

Інвестиційна стратегія, учасники інвестиційного процесу, інвестиційна стратегія держави, цілі інвестиційної стратегії держави, активна інвестиційна стратегія, пасивна інвестиційна стратегія, консервативна інвестиційна стратегія, агресивна інвестиційна стратегія, збалансована інвестиційна стратегія, стратегія «зелених» інвестицій, стратегія «коричневих» інвестицій.

Методичні рекомендації

Розкриття *першого питання* вимагає від здобувача звернути увагу на те, що інвестиційна стратегія, яка розробляється і реалізується учасниками інвестиційного процесу, не тільки є основою для прийняття управлінських рішень і розподілу ресурсів задля досягнення цілей сталого розвитку, а й виступає інтегруючим початком, що пов'язує інтереси та цілі зацікавлених сторін. Також інвестиційна стратегія, покликана формувати адекватні інституційні умови, діючи як рушійний фактор розробки інвестиційних планів, норм, програм і т.д. Тож необхідно пояснити, що зміст міжнародної інвестиційної стратегії має відображати не просто інвестиційні пріоритети або плановані інвестиційні проекти, а цілісне бачення інвестиційного процесу в майбутньому. Для повноти розкриття питання необхідно розглянути основні цілі, мету та послідовність розробки інвестиційної стратегії.

У *другому питанні* необхідно розкрити класифікацію міжнародних інвестиційних стратегій на основі співвідношення мотивів та ризиків діяльності ТНК на міжнародних ринках. ТНК, приймаючи стратегічне рішення про вихід на ринок тієї чи іншої країни, ретельно вивчають ризики, які супроводжують їх діяльність, зокрема ризики, що стосуються використання переваг власності та гнучкості діяльності на іноземному ринку. Тож варто усвідомити, що така

інтерпретація взаємозв'язку мотивів, форм та ризиків діяльності ТНК на новому ринку дає змогу прийняти стратегічне рішення стосовно імплементації інвестиційної стратегії, яку доцільно застосовувати під час реалізації міжнародної стратегії її діяльності та щодо мотивів компанії. Доцільно також з'ясувати, які внутрішні та зовнішні фактори необхідно врахувати під час прийняття рішення про вибір типу інвестиційної стратегії (цілі ТНК, розмір компанії, ресурси, продукт, фінансові витрати, конкуренція, посередники, контроль, інвестиції, час, ризик, гнучкість). Це дозволить прослідкувати чіткий зв'язок між мотивами, формами, ризиками та важливістю прийняття рішення про вибір типу інвестиційної стратегії в діяльності ТНК. Також потрібно розглянути міжнародну інвестиційну стратегію підприємства як спосіб досягнення та фінансування довгострокових цілей розвитку діяльності підприємства на міжнародних ринках задля ефективної алокації активів. Причому під алокацією активів варто розуміти не тільки операції ТНК на міжнародних фінансових ринках, але й глобальну диверсифікацію виробничої (операційної) діяльності. Виходячи з цього, необхідно охарактеризувати дві основних групи міжнародних інвестиційних стратегій, а саме міжнародні стратегії прямого (реального) інвестування, до яких належать Greenfield-інвестиції, Brownfield-інвестиції, вертикальні, горизонтальні інвестиції, злиття та поглинання, спільне підприємництво та реінвестиції, та міжнародні стратегії портфельного (фінансового) інвестування, які охоплюють активні, пасивні, консервативні, агресивні та збалансовані стратегії інвестиційної поведінки.

Третє питання практичного заняття вимагає від здобувача чіткого розуміння варіантів імплементації міжнародних інвестиційних стратегій відповідно до ринкової ситуації. Варто пояснити роль інвестиційного процесу та інвестиційної стратегії при здійсненні «проривного» соціально-економічного розвитку країни. Тут також доречно підкреслити, що проста максимізація інвестицій не вирішує навіть чисто економічних завдань, не кажучи вже про соціальні. Важлива не просто норма накопичення, а структурні і якісні характеристики майбутніх інвестицій. Необхідно розглянути методичні положення, які є основою розробки інвестиційної стратегії. Методичні положення розробки інвестиційної стратегії території включають в себе дві групи елементів. Перша з них базується на нормативних наукових розробках і охоплює управлінські категорії, закони і принципи, на які спирається діяльність з розробки та реалізації стратегії. Друга група елементів спирається на наукові уявлення про суть, принципи, характеристики, фактори інвестиційного процесу як економічного явища, що розробляються в рамках теорій економічного зростання, сталого розвитку і т.д.

Контрольні питання

1. Поясніть як оцінюється інвестиційна привабливість країн на макро- та міжнародному рівні.
2. Які внутрішні та зовнішні фактори повинна оцінити ТНК під час прийняття рішення про вибір типу інвестиційної стратегії?
3. Поміркуйте, чи прослідковується зв'язок між мотивами, формами,

ризиками та важливістю прийняття рішення про вибір типу інвестиційної стратегії в діяльності ТНК.

4. Визначте основну причину здійснення міжнародних портфельних інвестицій.

5. Які існують типи міжнародних портфельних стратегій ТНК за видами цінних паперів?

6. Охарактеризуйте стратегію «зелених» інвестицій, як одну із міжнародних стратегій прямого інвестування ТНК. Наведіть приклади.,

7. Які наслідки різних траєкторій конфігурації міжнародного інвестиційного виробництва для інвестицій і розвитку приймаючих країн?

Одноваріантні запитання («Так» чи «Ні»)

1. Інвестиційна стратегія відображає те, які параметри інвестиційного процесу суб'єкт управління вважає необхідними в майбутньому, а також яким чином вони будуть досягатися в нестабільних складних умовах.

2. Агресивна стратегія полягає у формуванні інвестиційного портфеля за рахунок високоприбуткових і високо ризикових цінних паперів.

3. Стратегії міжнародного прямого інвестування ТНК тісно пов'язані з формами їх виходу на міжнародний ринок, способом фінансування діяльності на міжнародному ринку та мотивами й завданнями, які при цьому переслідують ТНК.

4. Стратегія «зелених» інвестицій передбачає капіталовкладення у вже наявні об'єкти задля отримання швидкого доступу до нового ринку.

5. Стратегія злиттів та поглинань застосовується ТНК під час виходу на ринки з високим ступенем конкуренції, коли ТНК хоче досягнути переваг географічної або операційної диверсифікації за рахунок купівлі локальних підприємств.

Тестові завдання для самоконтролю

1. Міжнародна інвестиційна стратегія підприємства - це:

- а) спосіб досягнення та фінансування довгострокових цілей розвитку діяльності підприємства на міжнародних ринках задля ефективної алокації активів;
- б) взаємозв'язок мотивів, форм та ризиків діяльності;
- в) засіб захисту від інфляції;
- г) максимізація інвестицій.

2. Як називається стратегія, що полягає у включенні в портфель високоліквідних цінних паперів, які забезпечують невисокий рівень прибутковості за низького ступеня ризику?

- а) активна стратегія;
- б) пасивна стратегія;
- в) агресивна стратегія;
- г) збалансована стратегія.

3. Як називається стратегія, що полягає у формуванні інвестиційного портфеля за рахунок високоприбуткових і високо ризикових цінних паперів?
- активна стратегія;
 - пасивна стратегія;
 - агресивна стратегія;
 - збалансована стратегія.
4. Як називається стратегія, що передбачає всебічний аналіз ринкової ситуації, складання прогнозів та прийняття рішень “top – down” (відбір національних фондових ринків та диверсифікація) або “bottom – up” (відбір галузі та диверсифікація за галуззю)?
- активна стратегія;
 - пасивна стратегія;
 - агресивна стратегія;
 - збалансована стратегія.
5. Переваги стратегії «коричневих» інвестицій полягають у:
- наявній транспортній інфраструктурі та комунікаціях;
 - можливості отримання меншого рівня початкових інвестиційних витрат по проекту;
 - отриманні швидкого доступу до наявних виробничих потужностей;
 - всі відповіді правильні.
6. Підвиди вертикальних ПІІ:
- зворотні;
 - форвардні;
 - «зелені»;
 - пасивні.
7. Основними мотивами імплементації стратегії спільної підприємницької діяльності з боку ТНК є:
- підвищення ефективності виробничої діяльності шляхом скорочення обсягу капіталовкладень під час створення нових потужностей, доступу до необхідних факторів виробництва, сировинної бази та новітніх технологій;
 - розширення номенклатури операцій шляхом доступу до нових виробничих баз чи каналів збуту, отримання нових споживачів, розширення та/або диверсифікації виробництва;
 - технологічна диверсифікація, яка досягається отриманням вільного доступу до патентів, ліцензій, ноу-хау тощо;
 - всі відповіді правильні.
8. Стратегія, що пов’язана зі здійсненням прямих інвестицій ТНК на іноземних ринках шляхом прямої купівлі локального підприємства або його структурного підрозділу, називається:
- стратегія злиття й поглинання;
 - стратегія вертикальних інвестицій;
 - стратегія «коричневих» інвестицій;
 - стратегія реінвестування.
9. Стратегія, яка передбачає капіталовкладення в галузі, що належать до різних

стадій виробництва окремого продукту, називається:

- а) стратегія злиття й поглинання;
- б) стратегія вертикальних інвестицій;
- в) стратегія «коричневих» інвестицій;
- г) стратегія реінвестування.

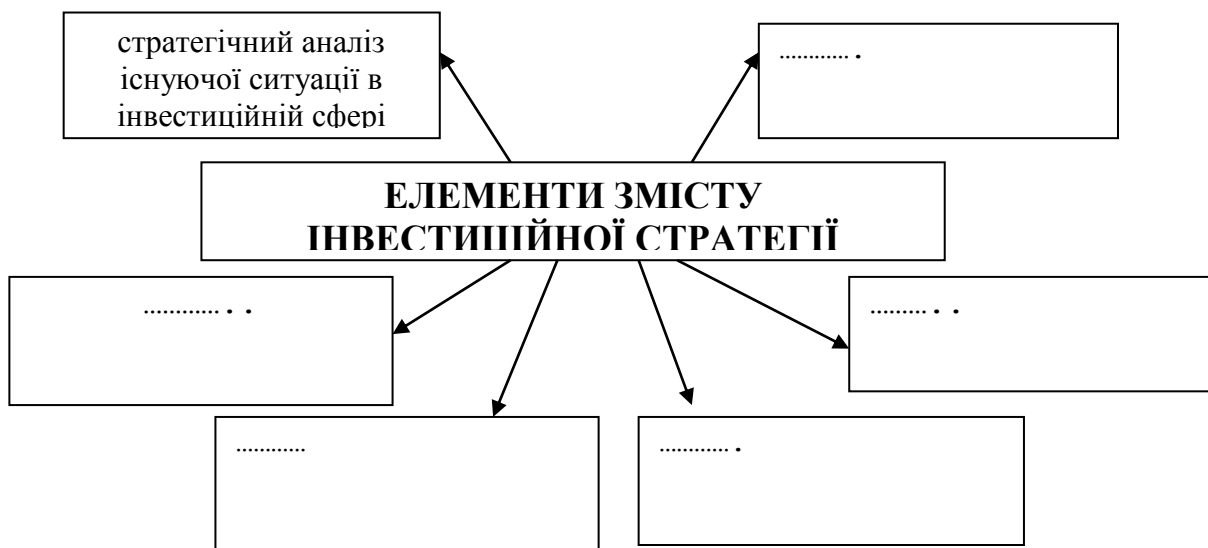
10. Стратегія, що передбачає капіталовкладення у вже наявні об'єкти для оновлення наявної виробничої інфраструктури для її переналагодження під нове виробництво, називається:

- а) стратегія злиття й поглинання;
- б) стратегія вертикальних інвестицій;
- в) стратегія «коричневих» інвестицій;
- г) стратегія реінвестування.

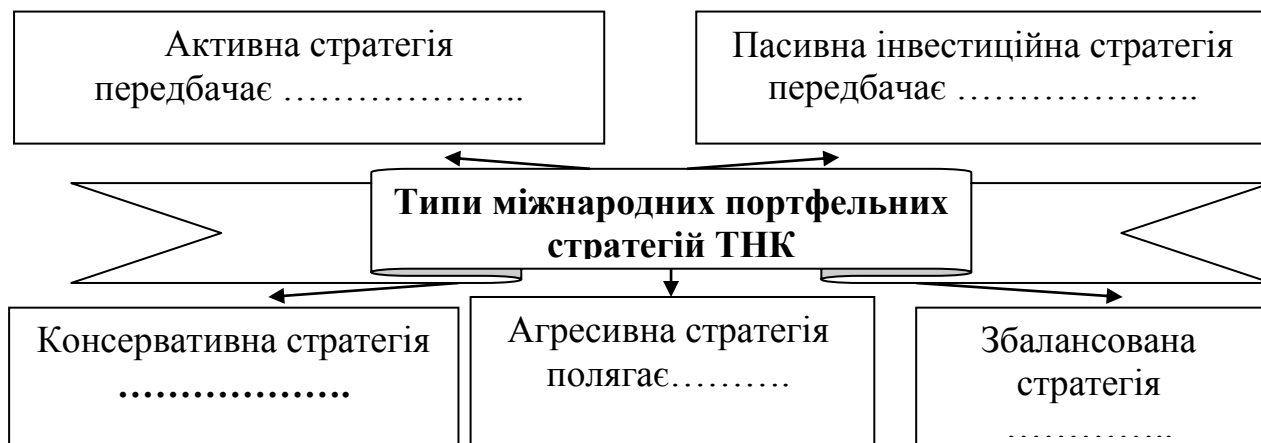

Практичні завдання

Завдання 1. Завершіть структурно-логічну схему «Елементи змісту інвестиційної стратегії».

Завдання 2. Охарактеризуйте типи міжнародних портфельних стратегій ТНК

Завдання 3. Приведіть у відповідність терміни та їх визначення

	Стратегія		Сутність
1	Стратегія «зелених» інвестицій	А	капіталовкладення у вже наявні об'єкти задля отримання швидкого доступу до нового ринку, наявних виробних потужностей або здійснення капітальних інвестицій для оновлення наявної виробничої інфраструктури для її переналагодження під нове виробництво
2	Стратегія «коричневих» інвестицій	Б	здійснення прямих інвестицій ТНК на іноземних ринках шляхом прямої купівлі локального підприємства або його структурного підрозділу
3	Стратегія вертикальних інвестицій	В	спрямування активів, отриманих іноземним інвестором у результаті господарської діяльності на території приймаючої країни у вигляді доходів або дивідендів, на розширення виробництва, алокацію активів, додаткові фінансові потреби, реалізацію інвестиційної політики тощо.
4	Стратегія злиття й поглинання	Г	залучення до спільної (зокрема, інвестиційної) діяльності ТНК та локальне підприємство на паритетних умовах, результатом якої є створення спільного підприємства
5	Стратегія спільної підприємницької діяльності	Д	здійснюється ТНК на декількох іноземних ринках одночасно, але в межах однієї галузі задля виробництва продукції, що раніше вироблялась локальним підприємством у країні-базування.
6	Стратегія реінвестування	Е	капіталовкладення у створення нових підприємств
7	Стратегія горизонтальних прямих іноземних інвестицій	Є	капіталовкладення в галузі, що належать до різних стадій виробництва окремого продукту

Завдання 4. Охарактеризуйте наслідки різних траєкторій для інвестицій і розвитку приймаючих країн

Таблиця– Конфігурації міжнародного інвестиційного виробництва

Конфігурація міжнародного інвестиційного виробництва	Основні наслідки різних траєкторій для інвестицій і розвитку приймаючих країн
Решорінг	❖ ❖ ❖
Диверсифікація	❖ ❖ ❖
Регіоналізація	❖ ❖ ❖
Копіювання	❖ ❖ ❖

Змістовий модуль 3

Аналіз і оцінювання міжнародних інвестиційних проектів

Тема 5. АНАЛІЗ І ОЦІНЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Мета: зрозуміти загальну процедуру фінансово-економічної оцінки інвестиційного проекту; розглянути основні показники оцінки доцільності інвестицій та методику їх застосування.

План

1. Проектний аналіз. Показники, які використовуються при аналізі інвестиційних процесів.
2. Методи оцінки інвестиційних проектів

Основні терміни і поняття

Проектний аналіз, фінансово-економічний аналіз, розрахунок чистої поточної вартості, метод розрахунку рентабельності інвестицій, внутрішня норма прибутковості (рентабельності), термін окупності інвестицій, бухгалтерська рентабельність інвестицій.

Методичні рекомендації

У першому питанні потрібно усвідомити, що проектний аналіз – це сукупність методологічних заходів та прийомів, які застосовуються для підготовки та обґрунтування проектних рішень. Перед реалізацією будь-якого інвестиційного проекту, його необхідно вибрати, спроектувати, розрахувати, а головне оцінити його ефективність. Тому доцільно розкрити сутність складових проектного аналізу (технічний аналіз, комерційний аналіз, інституціональний аналіз, соціальний аналіз, бюджетний аналіз, аналіз навколишнього середовища, фінансовий та економічний аналіз). Кожен із цих аналізів є важливим, проте фінансово-економічні аспекти мають вирішальне значення, бо визначають реальну ефективність вкладення коштів. Надалі варто пояснити процедуру фінансово-економічної оцінки інвестиційного проекту, яка проводиться в такій послідовності: 1) попередній розгляд та аналіз інвестиційного проекту; 2) поглиблений аналіз інвестиційного проекту. Варто зазначити, що оцінка інвестиційних проектів здійснюється при їх розробці або експертизі для вирішення трьох задач: власне оцінка конкретного проекту; обґрунтування доцільності участі у проекті; порівняння декількох проектів і вибір найкращого з них. Проведення оцінки ефективності інвестицій є досить складною процедурою, яка зумовлена дією низки факторів: інвестиційні витрати можуть здійснюватись одноразово; отримання результатів від реалізації інвестиційного проекту є досить тривалою процедурою; здійснення довгострокового фінансування призводить до зростання невизначеності при оцінці всіх аспектів інвестицій, а також ризику помилок.

При опрацюванні *другого питання* слід визначити методи оцінки інвестиційних проектів. Серед них метод чистої (приведеної, поточної)

вартості, метод розрахунку рентабельності інвестицій, метод внутрішньої норми прибутковості (рентабельності) (IRR), модифікована внутрішня норма прибутковості (рентабельності) (MIRR), термін окупності інвестицій PP. Варто акцентувати увагу на тому, що більшість компаній обирають одночасно декілька об'єктів реального інвестування і формують інвестиційний портфель у відповідності до розробленої інвестиційної стратегії. Формування такого портфелю включає у себе декілька стадій: пошук інвестиційних проектів; первинна обробка та відбір проектів; фінансовий аналіз та кінцевий вибір проектів.

Контрольні питання

1. Розкрийте сутність проектного аналізу.
2. Охарактеризуйте складові проектного аналізу.
3. Поясніть мету і завдання попереднього розгляду та аналізу інвестиційного проекту.
4. Визначте основні задачі оцінки інвестиційних проектів при їх розробці або експертизі.
5. Поясніть, що таке «термін окупності інвестицій».
6. Розкрийте сутність методу «модифікована внутрішня норма прибутковості».
7. Поясніть, чому більшість компаній обирають одночасно декілька об'єктів реального інвестування.

Одноваріантні запитання («Так» чи «Ні»)

1. Попередній розгляд та аналіз інвестиційного проекту – визначення джерела фінансування з внесенням проекту до інформаційної бази даних інвестиційних проектів.
2. Оцінка конкретного проекту передбачає лише оцінку фінансової реалізованості проекту.
3. Оцінка ефективності інвестицій зводиться до аналізу майбутнього за прогнозними показниками з використанням методів визначення прогнозних оцінок продажу, прибутків і витрат.
4. Один із основних методів оцінки якості інвестиційних проектів є метод чистої (приведеної, поточної) вартості.
5. Під терміном окупності інвестиційного проекту розуміють проміжок часу від моменту початку його реалізації до того моменту експлуатації об'єкта, у якому доходи від експлуатації дорівнюватимуть початковим інвестиціям (капітальним і експлуатаційним витратам).

Тестові завдання для самоконтролю

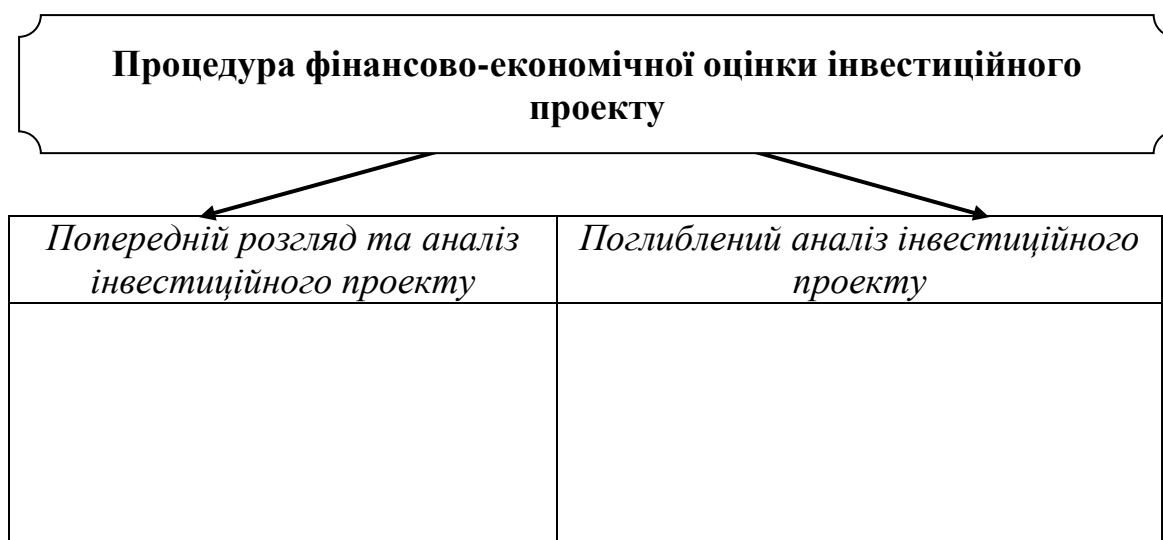
1. Сукупність методологічних заходів та прийомів, які застосовуються для підготовки та обґрунтування проектних рішень - це:
 - а) проектний аналіз;
 - б) економічний аналіз;
 - в) комерційний аналіз;
 - г) інституціональний аналіз.
2. Оцінка організаційно-правового, адміністративного, політичного середовища, в якому буде здійснюватися реалізація проекту та пристосування його до цього середовища, а також пристосування самої організаційної структури фірми до проекту – це:
 - а) проектний аналіз;
 - б) економічний аналіз;
 - в) комерційний аналіз;
 - г) інституціональний аналіз.
3. Критеріями оцінки діяльності замовника є::;?
 - а) окупність проекту;
 - б) фінансова та виробнича стабільність підприємства;
 - в) платоспроможність підприємства;
 - г) всі відповіді правильні.
4. Визначення потенційної можливості реалізації проекту за рахунок коштів кредитора та спроможності позичальника раціонально розпорядитися залученими інвестиційними коштами з метою отриманого очікуваного результату – це:
 - а) поглиблений аналіз інвестиційного проекту;
 - б) попередній розгляд та аналіз інвестиційного проекту;
 - в) фінансово-економічна оцінка інвестиційного проекту;
 - г) експертиза інвестиційного проекту.
5. Оцінка інвестиційних проектів здійснюється при їх розробці або експертизі для вирішення задач:
 - а) оцінка конкретного проекту;
 - б) обґрунтування доцільності участі у проекті;
 - в) порівняння декількох проектів і вибір найкращого з них;
 - г) всі відповіді правильні.
6. Рентабельність інвестицій – це:
 - а) відношення суми приведених ефектів до величини капіталовкладень;
 - б) чиста поточна вартість;
 - в) приріст вартості компанії в результаті реалізації інвестиційного проекту;
 - г) відношення суми капіталовкладень до величини прибутку.
7. У методі внутрішньої норми прибутковості використовується концепція:
 - а) дисконтованої вартості;
 - б) чистої поточної вартості;
 - в) рентабельності інвестицій;

- г) норма прибутковості.
8. Модифікована внутрішня норма прибутковості – це:
- ставка в коефіцієнті дисконтування, яка врівноважує притоки і відтоки коштів за проектом;
 - відношення суми приведених ефектів до величини капіталовкладень;
 - максимальний рівень вартості залучених для здійснення проекту джерел фінансування;
 - граничне значення рентабельності.
9. Коефіцієнт ефективності інвестицій (облікова норма прибутку) розраховують:
- діленням середньорічного чистого прибутку на середню величину інвестицій за розрахунковий період;
 - відношенням суми приведених ефектів до величини капіталовкладень;
 - діленням суми капіталовкладень на величину прибутку;
 - прибуток мінус відрахування у бюджет.
10. Експертиза інвестиційного проекту здійснюється щодо:
- технічного та технологічного стану обладнання для виробництва продукції;
 - програми соціального та кадрового розвитку підприємств;
 - поточних та річних фінансових звітів українських юридичних осіб, що планують брати участь у проекті;
 - всі відповіді правильні.

Практичні завдання

Завдання 1. Охарактеризуйте процедуру фінансово-економічної оцінки інвестиційного проекту

Завдання 2. Приведіть у відповідність терміни та їх визначення

	Аналіз		Сутність
1	Технічний аналіз	А	оцінку організаційно-правового, адміністративного, політичного середовища, в якому буде здійснюватися реалізація проекту та пристосування його до цього середовища, а також пристосування самої організаційної структури фірми до проекту
2	Комерційний аналіз	Б	дослідження впливу проекту на життя місцевих жителів
3	Інституціональний аналіз	В	порівняння витрат та користі від проекту, оцінка доходності з точки зору всього суспільства (країни), а фінансовий оцінює проект із позиції фірми та її кредиторів, якщо він кредитується.
4	Соціальний аналіз	Г	враховує фінансові наслідки здійснення проекту для державного або місцевого бюджету
5	Бюджетний аналіз	Д	виявлення та експертна оцінка можливих збитків від проекту навколишньому середовищу та пропозиції щодо пом'якшення або відвернення цього збитку.
6	Аналіз навколишнього середовища	Е	визначення найбільш ефективні для даного проекту техніку та технологію
7	Фінансовий та економічний аналіз	Є	аналіз ринку збуту продукції та послуг, які будуть здійснюватися після реалізації інвестиційного проекту

Змістовий модуль 4 Інвестиційні процеси ТНК в Україні

ТЕМА 6. ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ.

Мета: з'ясувати особливості міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в Україні та її регіонах, вивчити проблеми залучення прямих інвестицій транснаціональних корпорацій в економіку України, дослідити способи активізації інвестиційної діяльності в національну економіку з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

План

1. Особливості міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в Україні та її регіонах.
2. Проблеми залучення прямих інвестицій транснаціональних корпорацій в економіку України.
3. Способи активізації інвестиційної діяльності в національну економіку з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

Основні терміни і поняття

Транснаціональні корпорації, інвестиційна діяльність, іноземне інвестування, проблеми залучення прямих інвестицій.

Методичні рекомендації

При опрацюванні *першого питання* слід визначити особливості міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в Україні та її регіонах. Варто навести приклади міжнародних компаній, які діють на території України. Доцільно зазначити, що Україна викликає особливий інтерес ТНК у тих галузях, в яких яскраво виражені конкурентні переваги щодо національних компаній. Наприклад, у 2019 р. найбільш привабливими для ТНК та інвесторів із країн Євросоюзу та США були такі галузі української економіки: харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів (16,3% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій); торгівля (15,0%); фінансова сфера (9,1%); машинобудування (8,6%); транспорт (7,6%); операції з нерухомістю (5,2%); фармацевтика та нафтохімічна промисловість (4,1%). Необхідно пояснити, чим зумовлено те, що на ринку України представлена значна кількість відомих ТНК, і який це має вплив на окремі галузі і національну економіку в цілому.

У *другому питанні* потрібно звернути увагу на те, що будь-яка інвестиційна діяльність схильна до ризиків та складнощів на шляху розвитку. Інвестори ретельно аналізують напрями інвестування, враховуючи втрати, ризики, майбутній об'єм прибутку, інвестиційний клімат та перспективи. Україна вже давно потрапляє у список найбільш ризикованих для інвестування країн. Тому в цьому питанні необхідно з'ясувати проблеми і перешкоди на

шляху залучення прямих інвестицій транснаціональних корпорацій в економіку України. Зокрема варто зупинитись на таких проблемах, як:

- недосконала система супроводу та підтримки іноземного інвестора, відсутність чітко виражених правових норм щодо усталених і прийнятних в міжнародній практиці стандартів у сфері інвестування;

- відсутність спеціального органу у сфері пошуку та залучення іноземних інвестицій (наприклад агентства по залученню ПІІ);

- низька поінформованість у зарубіжних ділових колах регіону та їх інвестиційний потенціал. Тобто недостатнє просування інвестиційного потенціалу регіонів серед потенційних зарубіжних, передусім цільових інвесторів;

- недостатня якість, надійність і рентабельність інвестиційних пропозицій, що пропонуються інвесторам, невисока конкурентність створюваних інвестиційних продуктів;

- високі податки для бізнесу, особливо на прибуток. Відповідно складна ситуація з розвитком малого та середнього бізнесу, наявність монополій, ознак рейдерської діяльності, що знижує ділову репутацію регіону;

- недостатність або відсутність місцевих преференцій, стимулів та інструментів підтримки діючих та потенційних інвесторів.

Розкриття *третього питання* вимагає від здобувача звернути увагу на те, що міжнародні інвестиції є важливим рушієм глобалізації та за останні десятиліття швидко зросли завдяки швидкій появі глобальних ланцюгів створення вартості. Виробничі процеси стають дедалі фрагментованішими, оскільки товари виробляються послідовно поетапно в різних країнах після сильного зниження витрат на зв'язок та координацію. Фірми прагнуть оптимізувати виробничий процес, розміщуючи різні етапи виробництва на різних площадках відповідно до найбільш оптимальних факторів розміщення в різних країнах. Незважаючи на те, що діяльність з розподілу, збуту та виробництва була першою, науково-дослідні та дослідницькі розробки (НДДКР) та діяльність з прийняття рішень також дедалі більше (пере) розміщуються на міжнародному рівні. Тож багатонаціональні підприємства стали важливими економічними суб'єктами світової економіки завдяки великим міжнародним інвестиціям та численним філіям за кордоном, що дозволяє їм переносити діяльність у своїй багатонаціональній мережі відповідно до мінливих умов попиту та витрат. Тому в цьому питанні практичного заняття необхідно з'ясувати способи активізації інвестиційної діяльності в національну економіку з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

Контрольні питання

1. Охарактеризуйте особливості міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в Україні.

2. Визначте особливості міжнародної інвестиційної діяльності ТНК у Запорізькому регіоні.

3. Розкрийте проблеми залучення прямих інвестицій транснаціональних

корпорацій в економіку України.

4. Назвіть і поясніть способи активізації інвестиційної діяльності в національну економіку з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

Одноваріантні запитання («Так» чи «Ні»)

1. Міжнародні інвестиції є важливим рушієм глобалізації та за останні десятиліття швидко зросли завдяки швидкій появі глобальних ланцюгів створення вартості.

2. Багатонаціональні підприємства стали важливими економічними суб'єктами світової економіки завдяки великим міжнародним інвестиціям та численним філіям за кордоном.

3. Привабливість для інновацій вимагає тісної координації / інтеграції інноваційної політики та політики стимулювання внутрішніх інвестицій України.

4. Індустріальний парк – це облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники ІП можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості; науково-дослідну діяльність; діяльність у сфері інформації і телекомунікацій.

5. Міжнародні інвестори ретельно вивчають основні детермінанти розташування (сильні та слабкі) альтернативних місць, які вони розглядають, і, як правило, шукають пакет привабливих факторів розташування, які базуються на надійних економічних засадах.

Практичні завдання

Завдання 1.

Проаналізуйте, як протягом останніх п'яти років змінюється позиція України в рейтингу Doing Business. Які показники найбільш суттєво вплинули на ці зміни? Чи дають підставу виявлені вами зміни говорити про зміну інвестиційної привабливості економіки України?

Завдання 2.

Проаналізуйте великі інвестиційні проекти в Україні, участь у фінансуванні яких брали міжнародні фінансові організації. Які наслідки для України дає така форма залучення іноземних коштів?

Завдання 3.

Проаналізуйте, які відомі світові ТНК інвестували кошти в Україну? Як це позначається на економічній ситуації в нашій країні?

Завдання 4.

Проаналізуйте динаміку та обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну за останні десять років. Які, на вашу думку, чинники спричиняють виявлені коливання?

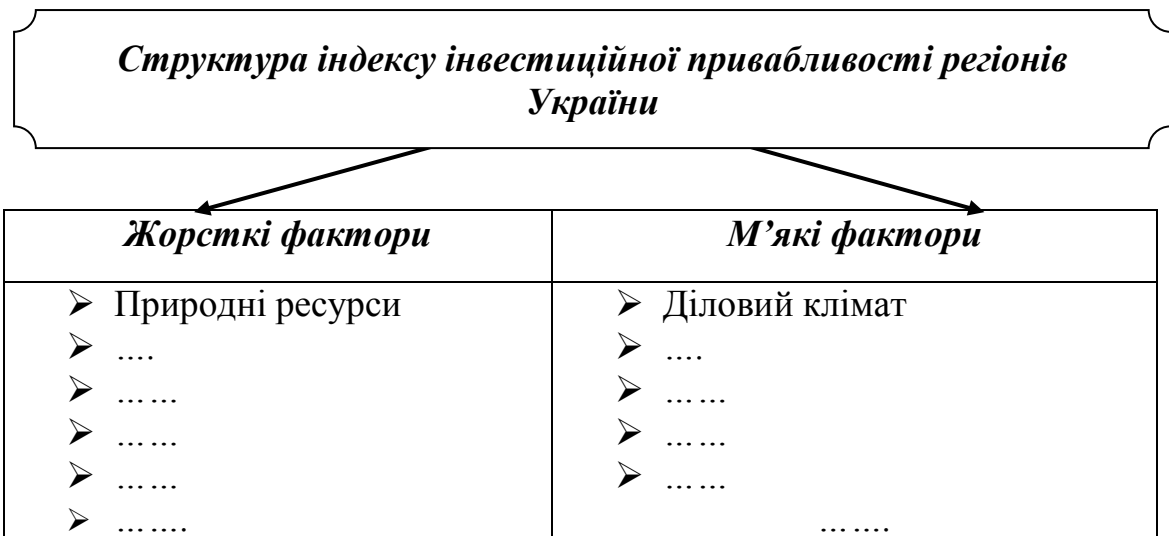
Завдання 5. Аргументуйте або спростуйте такі тези:

1. Привабливість країни для міжнародних інвестицій безпосередньо визначається вигідним характером факторів її розташування. Міжнародні інвестори ретельно вивчають основні детермінанти розташування (сильні та слабкі) альтернативних місць, які вони розглядають, і, як правило, шукають пакет привабливих факторів розташування, які базуються на надійних економічних засадах. Однак існує велика різноманітність міжнародних інвестицій та детермінанти місцезнаходження, як правило, різняться між галузями, функціональними видами діяльності, режимами в'їзду, мотивами інтернаціоналізації тощо, що пояснює необхідність більш диференційованого аналізу. Рішення щодо розташування в багатьох випадках є результатом тривалого і ретельного процесу прийняття рішень ТНК через, як правило, довгостроковий характер та великі інвестиції, пов'язані із створенням філії за кордоном, що пояснює необхідність стабільної політики та нормативної бази.

2. Економіки, що розвиваються, стають дедалі привабливішими для міжнародних інвестицій, включаючи інвестиції в інноваційну діяльність. Зміни в інвестиційній поведінці ТНК відображають мінливий ландшафт інновацій та дедалі більше глобального постачання науково-технічних ресурсів та можливостей. Наприклад, Китай та Індія зайняли своє місце як важливі гравці зі зростаючим потенціалом для досліджень та інновацій. Отже, промислово розвинені країни стикаються зі зростаючою конкуренцією з країн, що розвиваються, не лише на низькому рівні технологічного кінця ланцюжка доданої вартості, але і дедалі більше, що стосується більш технологічних та наукоємних компонентів.

3. Пандемія суттєво вплинула на міжнародні інвестиції (в інновації) із значним падінням інвестицій, компанії затримали нові інвестиційні проекти. Економія коштів та консолідація стали пріоритетом, особливо для інвестицій у розвинених країнах, за рахунок виходу на ринок, що, як і раніше, є важливим у великих країнах, що розвиваються.

Завдання 6. Охарактеризуйте структуру індексу інвестиційної привабливості регіонів України (за методикою Інституту економічних досліджень і політичних консультацій)

Завдання 7. Визначте проблеми, які мають негативний вплив на інвестиційний клімат України

Таблиця – Класифікація проблем, які мають негативний вплив на інвестиційний клімат України

Ризик	Характеристика
Економічні	
Правові	
Організаційні	
Соціально-психологічні	

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

А

Асоціація – це об'єднання компаній з метою співпраці з різних аспектів їхньої діяльності, при цьому учасники об'єднання повністю зберігають свою самостійність.

Б

Багатонаціональні корпорації (БНК) – міжнародні корпорації, які об'єднують національні компанії низки держав на виробничій і науково-технічній основі.

Бізнес-імідж компанії – уявлення про компанію як про суб'єкта певної діяльності. Він заснований на діловій репутації, сумлінності (дотримання етичних норм бізнесу) або несумлінності при здійсненні підприємницької діяльності і на діловій активності.

В

Валюта (англ. *currency* – грошовий обіг, валюта, від італ. *valuta* – ціна, вартість, із лат. *valere* – мати силу, коштувати) – грошова одиниця, що використовується для вимірювання величини вартості товарів.

Вертикальне злиття – це об'єднання підприємств, що працюють у різних галузях, але пов'язані єдиним технологічним процесом.

Г

Глобалізація (від фр. *global* – загальний, всесвітній, з лат. *globus* – куля) – якісно новий етап взаємозалежності національних економік на основі поглиблення інтернаціоналізації світового господарства, інтенсифікації міжнародних переміщень товарів, послуг, капіталу, робочої сили і технологій.

Глобальна економіка – цілісний загальносвітовий господарський організм, міжнародне переплетення національних економік, поєднаних світовою виробничо-збутовою мережею, міжнародною фінансовою системою, планетарною інформаційною мережею тощо.

Горизонтальне злиття – об'єднання компаній, що працюють в одній галузі, виробляють подібні вироби або здійснюють аналогічні виробничі процеси. При таких злиттях нерідко використовуються примусові методи злиття та поглинання компаній (від «витіснення» з ринку до рейдерських захоплень).

Д

Дочірна компанія (*subsidiary company*) – це юридично і господарсько самостійний підрозділ фірми, що підкоряється головному центру у фінансовому відношенні. Як правило, дочірні компанії є акціонерними товариствами, контрольний пакет акцій яких належить материнській компанії.

Демпінг (*dumping*) – продаж товарів на ринках інших країн за цінами, нижчими від внутрішніх.

Е

Експорт товарів – це продаж та вивезення товарів за кордон з метою їх реалізації на зовнішніх ринках через передання у власність контрагенту в іншій країні.

Експортні картелі – це картелі, які використовують дочірні фірми ТНК з метою розширення експорту та проведення узгодженої, цілеспрямованої політики на ринку певної продукції.

З

Зовнішньоекономічна політика – діяльність держави щодо регулювання економічних відносин з іншими країнами, спрямована на забезпечення ефективного використання зовнішнього фактора в національній економіці, реалізації конкурентних переваг країни, раціонального входження у світове господарство.

І

Імпортні картелі – це об'єднання, що створюються великими імпортерами, часто – з участю дочірніх структур ТНК для протистояння іноземним конкурентам.

Інвестиції (*investment*) – довготермінові капіталовкладення з метою отримання прибутку.

Інновація, нововведення (*innovation*) – запровадження у виробництво нового продукту, впровадження нового виробничого методу або застосування нової форми організації бізнесу.

Імідж товару – уявлення людей про характеристики товару, якими він, на їхню думку, володіє.

Імідж споживачів товару (для товарів широкого вжитку) – уявлення про стиль життя, суспільний статус і характер споживачів.

Імідж компанії (внутрішній) – уявлення співробітників про свою компанію. Внутрішній імідж включає: рівень соціальної адаптації; рівень відносин; рівень мотивації.

Імідж засновника або основних керівників визначається на основі сприйняття відкритих для спостереження характеристик, таких, як зовнішність, соціально-демографічна приналежність, особливості вербального і невербального поведінки, вчинки і параметри неосновної діяльності засновника або керівників.

Імідж персоналу – збірний узагальнений образ персоналу, що розкриває найбільш характерні для нього риси. Імідж персоналу формується, насамперед, на основі прямого контакту з працівниками компанії. При цьому кожен працівник може розглядатися як «обличчя» компанії, за яким судять про персонал в цілому.

Імідж компанії (візуальний) – уявлення про компанію на підставі зорових відчуттів, які фіксують інформацію про інтер'єр і екстер'єр офісів, про торговельні та демонстраційних залах, зовнішньому вигляді персоналу, а також фірмовій символіці.

Імідж компанії (соціальний) – уявлення широкої громадськості про роль

компанії в економічному, соціальному, культурному та науковому житті суспільства.

К

Кадрова стратегія (стратегія управління персоналом) – це специфічний набір основних принципів, правил і цілей роботи з персоналом, конкретизованих з урахуванням типів організаційної стратегії, організаційного і кадрового потенціалу, а також типу кадрової політики.

Картель – це об'єднання підприємців, учасники якого узгоджують між собою обсяги виробництва, поділ ринків збуту, ціни, умови продажу та найму робочої сили, строки й інші умови платежів тощо. При цьому учасники картелів зберігають виробничу і комерційну незалежність.

Конгломерат – це високо диверсифікований концерн. До його складу входять фірми, що належать до абсолютно різних галузях і не пов'язані з технологічної і по торговельній лініях. У конгломератах немає чітко виділеної домінуючої продукції. Підрозділи конгломератів дуже самостійні.

Конгломератне злиття – це об'єднання або поглинання підприємств різних галузей, не пов'язаних ніякою виробничою спільністю. Метою подібних злиттів може бути розширення продуктової лінії або завоювання нових ринків.

Консорціум – це специфічна форма поєднання економічних потенціалів ринкових агентів. Вони є структурами, які виникають на базі тимчасових угод між кількома банківськими та промисловими корпораціями, фірмами з метою реалізації певних спільних проектів.

Концерн – це складна форма монополізації господарської діяльності, яка передбачає об'єднання підприємств промисловості, транспорту, торгівлі та банківської сфери. Типовою ситуацією є формальне збереження учасниками концернів юридичної та господарської самостійності, однак за умови здійснення підприємницької діяльності під контролем домінуючих у них фінансових угруповань.

Корпорація – організаційна форма бізнесової діяльності, яка заснована на акціонерному капіталі та існує незалежно від своїх власників. Корпорації (або акціонерні компанії) можуть бути відкритого і закритого типу.

Корпоративний імідж міжнародної компанії – це образ компанії в поданні груп громадськості.

Корпоративна культура міжнародної компанії (корпоративна культура) – це соціально-психологічний компонент організації, її духовний і ідеологічний зміст. За своїм змістом вона являє систему пануючих в організації цінностей, думок і норм поведінки.

Л

Лібералізація – запровадження свободи торгівлі юридичних та фізичних осіб і підпорядкування діяльності товаровиробника умовам ринку (внутрішньо економічна) та розширення доступу в країну іноземних інвестицій, роздержавлення зовнішньоекономічних зв'язків, усунення протекціоністських обмежень на експорт, забезпечення конвертованості національної валюти (зовнішньоекономічна).

М

Материнська компанія (головна компанія) – компанія, що контролює діяльність усіх підрозділів, що входять в міжнародну компанію. Вона є адміністративним центром управління, де приймаються основні стратегічні рішення..

Міжнародний контракт (або міжнародна угода) – це домовленість про комерційний обмін цінностями між різнонаціональними контрагентами, причому суттєвим принципом її здійснення є те, що в її результаті кожен з учасників збільшує особисту цінність об'єкта, що обмінюється (з урахуванням міжнародно-трансакційних втрат).

Міжнародна інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій суб'єктів по вкладенню інвестицій за рубіж та іноземних інвестицій. Вона перерозподіляє у просторі і часі ресурси між окремими суб'єктами й об'єктами різних країн.

Н

Наднаціональна концепція – це концепція глобального менеджменту, яка робить наголос на утворенні міжнародних організацій, що впливають на діяльність не лише держав, а й транснаціональних корпорацій.

Ноу-хау – форма інтелектуальної власності у вигляді певної сукупності технічних, економічних та інших знань втілених у відповідній документації, навичках і виробничому досвіді, що мають комерційну цінність і необхідні для освоєння нової техніки і технологій, впровадження досконаліших методів управління.

П

Паблік рилейшнз – 1) система управління зв'язками з громадськістю; 2) мистецтво і наука створення ділового іміджу на основі правдивої і оперативної інформації; 3) спеціальна служба, що здійснює розробку іміджу і підтримуюча зв'язок з адміністративною владою, пресою, громадськістю і т.д.

Планетарна концепція – це концепція глобального управління, яка виходить з того, що глобальний менеджмент існує лише в національних корпораціях.

Планування – це етап процесу управління компанією, на якому визначаються орієнтири і конкретні заходи по їх досягненню.

Планування короткострокове – це система бюджетів і фінансових планів, які розробляються на один-два роки. Воно полягає у визначенні проміжних цілей компанії на шляху досягнення стратегічних цілей.

Планування середньострокове – конкретизація орієнтирів, визначених стратегічними планами. У середньострокових планах наводяться кількісні показники, яких повинні досягти компанія в цілому і кожне її господарський підрозділ окремо.

Планування стратегічне – це визначення сукупності головних цілей компанії та основних способів їх досягнення. Система стратегічного планування дає комплексне обґрунтування проблем, з якими компанія може зіткнутися в майбутньому, і визначає шляхи їх подолання.

Пул – це картельна форма об'єднання компаній на основі угоди про тимчасове об'єднання прибутків його учасників і наступному їх розподілі згідно заздалегідь встановленим співвідношенням. Пули створюються, як правило, в кризових ситуаціях. Об'єднання компаній в пул носить короткостроковий характер.

Поглиблений аналіз інвестиційного проекту – визначення потенційної можливості реалізації проекту за рахунок коштів кредитора та спроможності позичальника раціонально розпорядитися залученими інвестиційними коштами з метою отриманого очікуваного результату.

Попередній розгляд та аналіз інвестиційного проекту – визначення джерела фінансування з внесенням проекту до інформаційної бази даних інвестиційних проектів.

Промислово-фінансові групи – це концерни, які створюються на міжгалузевих засадах та об'єднують підприємства промисловості, банківсько-кредитні установи, торгові дома й інших суб'єктів господарської діяльності з метою поєднання та акумулювання фінансових коштів і виробничих ресурсів, а також для оптимізації інвестиційного процесу.

Р

Резидент (від лат. *residens* – той, хто залишається на місці) – економічний суб'єкт з постійним місцем перебування в певній країні.

Ризик-менеджмент – це система управління ризиками, яка за допомогою сукупності методів, прийомів і заходів дозволяє прогнозувати ризики, визначити їхні ймовірні розміри і наслідки, запобігти чи мінімізувати пов'язані з ними втрати.

Родове злиття – це об'єднання фірм, які випускають взаємопов'язані товари.

С

Світовий рух капіталу – це міграція капіталу між країнами, включаючи експорт, імпорт капіталу та його функціонування закордоном.

Синдикат – це форма монополістичного об'єднання, за якої учасники зберігають виробничу самостійність, але втрачають самостійність комерційну відповідно до взаємних угод. У більш широкому сенсі під синдикатом розуміють комерційне об'єднання фірм для досягнення спільних цілей.

Стратегія вертикальних інвестицій – капіталовкладення в галузі, що належать до різних стадій виробництва окремого продукту.

Стратегія «зелених» інвестицій (“greenfield investments”) – капіталовкладення у створення нових підприємств.

Стратегія злиття й поглинання (“mergers and acquisitions”) – здійснення прямих інвестицій ТНК на іноземних ринках шляхом прямої купівлі локального підприємства або його структурного підрозділу.

Стратегія «коричневих» інвестицій (“brownfield investments”) – капіталовкладення у вже наявні об'єкти задля отримання швидкого доступу до нового ринку, наявних виробничих потужностей або здійснення капітальних інвестицій для оновлення наявної виробничої інфраструктури для її

переналадження під нове виробництво, на відміну від інвестицій у створення нового підприємства.

Стратегія реінвестування – спрямування активів, отриманих іноземним інвестором у результаті господарської діяльності на території приймаючої країни у вигляді доходів або дивідендів, на розширення виробництва, алокацію активів, додаткові фінансові потреби, реалізацію інвестиційної політики тощо.

Стратегія спільної підприємницької діяльності – залучення до спільної (зокрема, інвестиційної) діяльності ТНК та локальне підприємство на паритетних умовах, результатом якої є створення спільного підприємства, де, як правило, два інвестори мають паритетні частки власності, спільно контролюють активи та діяльність підприємства та рівномірно розподіляють прибутки й ризики.

Т

ТНК – це міжнародні за складом та характером діяльності суб'єкти господарського життя, які функціонують на принципах корпоративної власності з акціонерною формою управління та розподілу прибутків у міжнародному масштабі.

Транснаціональний стратегічний альянс (ТСА) – це особлива організаційна форма міжфірмових, міжкорпораційних зв'язків двох або більше компаній, у рамках якої здійснюється довгострокова координація економічної діяльності з метою реалізації масштабних виробничих проектів, максимізації результатів технологічної кооперації, скорочення тривалості інноваційних процесів, зниження вартості та ризикованості виробництва, поліпшення умов доступу до певних ринків.

Трест – це об'єднання підрозділів, фірм в єдину компанію на основі повного підпорядкування материнської (головний) компанії. Усі підрозділи, що входять до тресту, втрачають свою юридичну і господарську самостійність, а їхні капітали належать до головної компанії.

Ф

Філія (branch) – це підрозділ компанії, повністю залежне від головного центру і не має ні господарської, ні юридичної самостійності. Материнська компанія в більшості випадків володіє 100% капіталу філії, що закономірно визначає її право на повний контроль діяльності такого підрозділу.

Фінансово-промислові групи – форма об'єднання або асоціації, що включає промислові підприємства, банки, торгові доми, будівельні фірми, страхові компанії й т.п. Функціонує на принципах акціонерного товариства відкритого типу.

Х

Холдинг (holding company) – компанія, що ставить за мету отримання і збереження участі в капіталі підприємств з метою контролю або спрямування їхньої діяльності.

Ц

Цивілізаційна концепція – це концепція глобального менеджменту, яка виходить з того, що його формування відбувається одночасно зі становленням

глобальної цивілізації.

Ціни ринку – це ціни, за якими ведеться торгівля на конкретному національному чи регіональному ринку. Їх урахування в маркетинговій стратегії є ключовим для прийняття рішення щодо виходу на конкретний ринок, вибору цінової політики фірми.

Ціни світові – це ціни найбільш впливових ринкових агентів, якими користуються країни-експортери чи імпортери, біржі та аукціони, провідні фірми.

Я

Якість – ступінь досконалості, яким володіє товар, послуга чи інший вихідний продукт бізнес-процесу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Багатонаціональні підприємства та глобальна економіка : монографія / за ред. О. І. Рогача. Київ: ЦУЛ, 2020. 368 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi61/0045179.pdf>.
2. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин : колективна монографія; кол. авт. ; за ред. О. А. Довгаль, Н. А. Казакової. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 540 с.
3. Давидова І.О., Величко К.Ю., Печенка О.І Транснаціональні корпорації. Харків: Видавництво «Форт», 2018. 175 с.
4. Дугієнко Н. О. Диверсифікація інвестицій через діяльність міжнародних компаній : конспект лекцій для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (ступеня доктора філософії) спеціальності 051 «Економіка» освітньо-наукової програми «Економіка». Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2021. 97 с.
5. Задоя А.О. Міжнародна інвестиційна діяльність: навчальний посібник Дніпро: Університет ім. Альфреда Нобеля, 2018. 122 с.
6. Козак Ю.Г. Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності : навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2019. 512 с.
7. Корпоративне управління в системі економічної безпеки: навч. посіб. / за заг. ред. З. Б. Живко. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 456 с.
8. Лимонова Є. М., Кузьмінов С. В., Глуха Г. Я., Шкура І. С. Транснаціоналізація світової економіки. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 137 с.
9. Липов В. В. Глобальна економіка : навч. посіб. / у 2 ч. Ч. 2 : Сучасний стан, проблеми та перспективи глобального розвитку. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 234 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi59/0044031.pdf>.
10. Міжнародні інвестиції та аналіз фінансових ринків : конспект лекцій / уклад.: І. О. Макаренко, О. Л. Пластун, Ю. М. Петрушенко. Суми: СумДУ, 2018. 201 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi60/0044216.pdf>.
11. Міжнародний менеджмент : навч. посіб. / Г. Я. Глуха, С. Б. Холод, В. Є. Момот, О. А. Євтушенко. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 72 с.
12. Мойсеєнко І., Ревак І., Миськів Г., Чапляк Н. Інвестиційний аналіз : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 276 с.
13. Рогач О. Багатонаціональні підприємства. Підручник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2019. 387 с.
14. Сазонець О.М. Управління міжнародним бізнесом : навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2019. 338 с.

15. Сучасні тенденції міжнародного руху капіталу : монографія / За ред. О.І. Рогача. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 269 с.

16. Транснаціональні корпорації : навч.-метод. посіб. Уклад. : Т. В. Марченко. Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 184 с.

Додаткова

1. Бестужева С., Козуб В. Формування та реалізація міжнародної інвестиційної стратегії підприємства: методичний аспект. *Економічний простір*. 2020. № 154. С. 16-20.

2. Бичихін Є. В. Категорія інвестицій в умовах нової економічної реальності. *Наукові праці НДФІ*. № 1 (86). 2019. С. 131-145.

3. Булкот О.В. Міжнародні інвестиційні стратегії транснаціональних корпорацій. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. Випуск 4 (53) 2019. С. 16-21.

4. Воскобоева О. В., Ромашенко О. С. Транснаціональні корпорації в умовах глобалізації економіки України. *Бізнес-інформ*. 2021. № 1. С. 21 – 27.

5. Гулик Т.В., Горб Є.Ю. Методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів з урахуванням ризиків в умовах невизначеності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 31 (70). № 6, 2020. С. 99-106.

6. Дугієнко Н. О., Венгерська Н.С., Осаул А.О. Стратегічні напрями міжнародної інвестиційної діяльності в умовах пандемії. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 2 (50). С. 70-74.

7. Дугієнко Н., Долгова А. Світовий досвід залучення іноземних інвестицій в економіку та можливості його використання в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 38. С. 26-31. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/38-2019>. (Index Copernicus).

8. Дугієнко Н. О., Стрельніков П. І. Особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Запорізької області. *Науково-практичний журнал "Інфраструктура ринку"*. 2019. № 32. С. 10-17. (Index Copernicus).

9. Дугієнко Н. О., Яцук Г. ТНК в Україні: діяльність та вплив на економіку. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 48. С. 52-58. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/48-2020>. (Index Copernicus).

10. Задоя А.О. Мотиви міжнародної інвестиційної діяльності. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2018. № 1 (24). С. 40-49.

11. Захарченко В. І., Балахонова О. В., Величко М. Р. Оптимізація інвестиційного ризику з використанням інструменту його диверсифікації. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2019. Том 18. Вип. 1 (41). С. 57-68.

12. Кухарик В. Сучасні тенденції розвитку міжнародної інвестиційної діяльності ТНК. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2020. № 3. С. 32-43.

13. Науменко Н.С., Збожна Д.М. Міжнародні ТНК: механізм функціонування та вплив на сучасний інвестиційний ринок. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 31 (70). № 1, 2020. С.8-14.

14. Павлюк Т.С., Діденко М.В. Аналіз розвитку світових ТНК: досвід для України. *Економіка і суспільство*. Випуск № 15, 2018. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/8.pdf

15. Рогач О. Методологічні аспекти аналізу багатонаціональних підприємств. *Міжнародна економічна політика*. 2019. № 2 (31). С. 7-42.

16. Руденко-Сударєва Л. В., Шевченко Ю. А. Ефективність міжнародного інвестування ТНК у глобальному економічному середовищі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 35. С. 4-11.

17. Смагло О.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій. *Причорноморські економічні студії*. Випуск 26-1. 2018. С. 33-36.

18. Ткаченко, О. М. Диверсифікація інвестиційного портфеля приватного інвестора як спосіб зниження його ризикованості. *Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. Держ. наук.-дослід. ін-т інформатиз. та моделюв. екон.* 2019. № 3 (214). С. 40-47.

19. Транснаціональні корпорації. Українсько-англійсько-польський словник основних термінів. Укл.: С. Войтко, О. Корогодова, М. Maciaszczyk, М. Rzemieniak. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/32810/1/Transnatsionalni_korporatsii_Svovnyk.pdf.

Інформаційні джерела:

1. Топ-100 найбільших компаній світу за ринковою капіталізацією. URL : <http://www.pwc.com/ua>

2. Євростат. URL : <http://www.eurostat.com>

3. Рейтинг інвестиційної привабливості. URL : <http://ibi.com.ua/UK/pravila-ta-reguljuvannja-tipy-rejtingov-rejting-investicionnoj-privlekatelnosti/>

4. Індекс економічної свободи Heritage Foundation. URL : <http://www.heritage.org>

5. World economic forum. URL: <https://www.weforum.org/>.

6. The World's Most Innovative Companies. URL: <http://www.forbes.com/innovative-companies/>

7. Top 1000 companies that spend the most on Research & Development (charts and analysis). URL: <https://www.ideatovalue.com/inno/nickskillicorn/2019/08/top-1000-companies-that-spend-the-most-on-research-development-charts-and-analysis/> (Last accessed 1.06.2020).

8. Офіційний сайт Державної служби статистики : вебсайт. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Глобальні цілі сталого розвитку 2016-2030. Національна доповідь. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.

10. UkraineInvest Guide. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/guide/>

11. Інвестиційна діяльність в Україні. URL : www.me.gov.ua

12. Про інвестиційну діяльність. Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

13. Про режим іноземного інвестування. Закон України від 19 березня 1996 р. № 93- 96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр> (Дата звернення 16.04.2020 р.).

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів. Закон України від 7 квітня 2015 р. № 289-VIII. Відомості Верховної Ради України, 2015, № 25, ст.188. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/289-19#Text>

Навчальне видання
(українською мовою)

Дугієнко Наталя Олександрівна

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙ
ЧЕРЕЗ ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ

Методичні рекомендації до практичних занять
для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (ступеня
доктора філософії) спеціальності 051 Економіка освітньо-наукової програми
«Економіка»

Рецензент Ю.О. Огренич
Відповідальний за випуск Д.І. Бабміндра
Коректор А.В. Переверзева